

היום נלמד בעזרת ה':

בבא בתרא דף צא

ת"ר אין משתכרים בארץ ישראל בדברים שיש בהן חיי נפש: כלומר אסור להרוויח מעשיית מסחר בדברים שיש בהם חיי נפש, דהיינו לקנות מבעל הבית יין ושמן וכו' ולמכור בשוק במחיר יקר יותר ולהרוויח, כיון שזה גורם להתייקרות המחירים בארץ ישראל, אלא בעל הבית בעצמו ימכור בשוק במחיר הרגיל.

אמרו עליו על ר' אלעזר בן עזריה שהיה משתכר ביין ושמן: ר' אלעזר בן עזריה חולק וסובר שמוותר. הגמ' מבארת את סברתו:

ביין סבר לה כר"י, בשמן באתריה דר' אלעזר בן עזריה שכיח מישחא: הוא עשה מסחר ביין כיון שהוא סבר בזה כרבי יהודה בן בתירא לעיל שעדיף להוציא יין מארץ ישראל כדי למעט את התיפלה, וכמו כן עדיף לייקר את מחיר היין, והוא עשה מסחר בשמן כיון שבמקומו היה מצוי השמן מאוד, וזה לא גרם לעליית המחיר.

ת"ר אין משתכרין פְּעָמִים בביצים: לא מרוויחים פעמיים ממכירת ביצים. הגמ' מבארת:

אמר מרי בר מרי, פליגי בה רב ושמואל: נחלקו רב ושמואל בביאור העניין, אחד מהם אמר שאם הוא קנה ביצים כדינר אסור לו למוכרם בשני דינרים, ואחד מהם אמר שאסור לסוחר למכור ביצים לסוחר אחר, כיון שהמחיר מתייקר מחמת זה, אלא הסוחר הראשון ימכור אותם בעצמו. [ואף שלמדנו לעיל שאסור להרוויח במסחר יותר משישית, בביצים התירו להרוויח כמעט כפול כיון שאין בהם חיי נפש כל כך, וגם יש בהם טרחה מרובה ורווח מועט לעני המחרזר בעיירות לקנות ביצים ולמוכרם, ולכן התירו לו להרוויח יותר משישית].

*

ת"ר מתריעין על פרקמטיא ואפי' בשבת: צועקים בתפילה על הבגדים הטובים שהוזל מחירם, [מפני שגם אם היא תתייקר אין כאן הפסד לעניים שממילא אינם קונים אותם, אבל כשהוזל מחירם יש כאן הפסד לסוחרים ולכן מתריעים], וזה במקרה שמחירם הוזל כל כך עד שמוכרים עשר בגדים במחיר של שש, דהיינו שהוזלו קרוב למחצה.

*

ת"ר אין יוצאין מארץ לחו"ל: לפי שהוא מפקיע את עצמו מהמצוות התלויות בארץ, אלא אם התייקרה התבואה כ"כ שסאתיים חיטים נמכרים בסלע במקום בחצי סלע.

א"ר שמעון אימתי: דין זה נאמר רק במקרה שאין לו כסף לקנות במחיר הזה, אבל אם יש לו כסף הרי שאפילו אם התייקרה התבואה כ"כ עד שמוכרים סאה בסלע לא יצא לחו"ל.

*

וא"ר יצחק אותו היום שבאת רות המואביה לארץ ישראל מתה אשתו של בעז: הפסוק בא להשמיע לנו שהקב"ה מקדים רפואה למכה (= שבאותו יום שמתה אשתו של בעז באה רות, ובעז נשא אח"כ את רות), ועל האדם לבטוח בהקב"ה.

והיינו דאמרי אינשי, עד דלא שכיב שיכבא קיימא מנו בייתה: וזה מה שרגילים האנשים לומר - 'לפני שימות המת, כבר עומד מוכן ומזומן הממונה על ביתו שיחליף אותו'. וכמו כן כאן באותו יום שמתה אשתו של בעז באה רות ונשאה בעז.

*

אמר רבה בר רב הונא אמר רב אבצן זה בעז: אבצן היה מהשופטים, כמובא בספר שופטים.

שאלה: **מאי קמ"ל?** מה רבה בר רב הונא בא לומר לנו בזה? **תשובה:** **כי אידך דרבה בר רב הונא:** אנו נבין מה הוא בא לומר לנו על פי מימרא אחרת שהוא אמר, שאמר רבה בר רב הונא אמר רב - לבעז היו 30 בנים ו 30 בנות, ואבצן זה בעז, וכשהוא נשא את רות עדיין היו לו הרבה בנים, ומכך אנו לומדים שאם נשא אדם אשה בצעירותו ישא אשה בזקנותו כמו שעשה אבצן שהוא בעז, לפי שהוא פחד שמא בניו מאשתו הראשונה ימותו בחייו ולא ישאר לו זכר, ובאמת כולם מתו בחייו. אבל אם רבה בר רב הונא לא היה אומר לנו שאבצן זה בעז, היינו חושבים שאבצן ככלל לא נשא אשה אחרת לאחר שמתה אשתו הראשונה, ולבעז לא היה אשה ובנים לפני שנשא את רות.

מאה ועשרים משתאות עשה בעז לבניו: לשישים בניו ובנותיו.

ובכל אחת ואחת עשה שני משתאות: סעודת אירוסין וסעודת נישואין.

ובכולן לא זימן את מנוח: הוא לא הזמין למשתאות שעשה את מנוח (שהיה אביו של שמשון). אמר כודנא עקרה במאי פרעא לי: וזאת בגלל שאז למנוח עדיין לא היו בנים, ואמר בעז 'פרידה עקרה במה תחזיר לי?' כלומר הרי אין למנוח בנים שהוא זימן אותי לסעודות נישואיהם. [הבן יהודע מכאר שבועז לא רצה שמנוח יתבייש על כך שבועז מזמין אותו לסעודות בניו ואילו הוא עקר ואין לו במה להחזיר לבועז].

והיינו דאמרי אינשי, בחייך דילדת שיתין, שיתין למה לך, איכפל ואוליד חד דמשיתין זריז: וזה מה שרגילים האנשים לומר - שישים בנים שילדת בחייך למה לך? והרי סופם למות! עדיף שתישא אשה אחרת שתוליד לך בן שהוא יותר חזק ובריא מהשישים שנולדו לך כבר. כלומר כל השישים בנים שילדה לו אשתו הראשונה של בועז מתו, ואילו הבן 'עובד' שנולד לו מרות אשתו השניה יצא ממנו דוד המלך.

[מכאן ע"פ ביאור חברתא]

(סי' מלך אברהם עשר שנים שנפטר נתנשא לבדו): סימנים לחמש אמרות שאמר רב חנן בר רבא בשם רב: א. אלימלך, ב. אברהם, ג. עשר שנים, ד. שנפטר, ה. נתנשא לבדו.

אמר רב חנן בר רבא, אמר רב: אלימלך, ושלמון, אבי בועז, ופלוני אלמוני [הגואל, אחי אלימלך, שהיה קרוב לאלימלך יותר מבועז, שהיה רק בן אחיו, אך סירב לקחת את רות המואביה לאשה, ולגאול את נחלתו של אלימלך], ואבי נעמי, כולן היו אחים, ובני נחשון בן עמינדב, הן.

ודנה הגמרא: מאי קא משמע לן? איזה לימוד של דבר מצוה יש לנו מידיעת דבר זה?

ללמדנו: שאפילו מי שיש לו זכות אבות, כמו זכות אבות של נחשון [בן עמינדב], שהיה נשיא וחסיד, אינה עומדת לו הזכות הזאת בשעה שיוצא מארץ לחוצה לארץ.

וכיון שהביאה הגמרא אימרה של רב חנן בר רבא בשם רב, היא מביאה עתה אימרה אחרת שלו, המבארת מהו שמה של אמו של אברהם אבינו, כיון שבתורה התבאר רק שמות האמהות של יצחק ויעקב.

ואמר רב חנן בר רבא, אמר רב: השם של אמה אמר דאברהם, הוא: **אמתלאי בת** כרנבו. וגם שמה של אמה **דהמן** הוא: **אמתלאי**, אלא שהיא היתה **בת עורבתי**.

וסימניך, להבדיל בין אמתלאי בת כרנבו, שהיא אם אברהם, ובין אמתלאי בת עורבתי שהיא אמו של המן, **טמא - טמא. טהור - טהור**. תחילת השם "כרנבו" היא "כר", המרמזת לכבש, שהוא צאן טהור, וכך היא מרמזת לאמתלאי בת כרנבו אם אברהם, שאברהם הוא טהור. ואילו השם "עורבתי" דומה לעורב, שהוא עוף טמא, והוא מרמז לאם המן, אמתלאי בת עורבתי, לפי שגם המן הוא טמא.

אמה דדוד, נצבת בת עדאל הוא שמה. אמה דשמשון נקראה בשם "צללפונית". **ואחתיא**, אחותו של שמשון, נקראה בשם "נשיין".

למאי נפקא מינה בידיעת שמה של אם שמשון? **לתשובת המינים**, כדי שנוכל לענות להם על שאלותיהם, שיודעים אנו את שמה ממה שמסרו לנו הנביאים בעל פה.

ועוד **אמר רב חנן בר רבא, אמר רב: עשר שנים נחבש אברהם אבינו** בבית האסורים. **שלוש שנים** הוא נחבש **בכותא, ושבע בקרדו**, שחבשו נמרוד או אביו על מלחמתו בעבודה זרה.

רב דימי מנהרדעא מתני איפכא: שבע שנים נחבש אברהם בכותא ושלוש שנים הוא נחבש בקרדו.

אמר רב חסדא: המקום הנקרא "עיברא זעירא [מעבר קטן] **זכותא**", זהו **אור כשדים**, ששם הושלך אברהם אבינו לכבשן האש, וניצל, ולכן העובר במקום זה, עליו לברך "ברוך שעשה נסים לאבותינו במקום הזה".

ואמר רב חנן בר רבא, אמר רב: **אותו היום שנפטר אברהם אבינו מן העולם, עמדו כל גדולי האומות בשורה, ואמרו: אוי לו לעולם שאכד מנהיגו! ואוי לה לספינה, שאכד קרבניטה, המוליך את הספינה.**

ומביאה הגמרא אימרה נוספת שלו, בדרש הפסוק בספר דברי הימים א [פרק כט] "לך ה' הממלכה, והמתנשא לכל לראש".

[עד כאן ע"פ ביאור חרותא]

והמתנשא לכל לראש אמר רב חנן בר רבא אמר רב אפי' ריש גרותא משמיא **מוקמי ליה:** אפילו הממונה על הבורות (מי ידלה מהבור מים להשקות את שדותיו

היום ומי ידלה מחר) שזו 'שררה' קטנה ביותר, נעשה על פי ה' כי על ידו מתנשא כל אדם המקבל שררה בעולם.

*

אמר רב חייא בר אבין א"ר יהושע בן קרחה חס ושלום וכו': למעלה הובאה דעתו של רשב"י שאלימלך מחלון וכליון נענשו בגלל שהם יצאו לחו"ל שלא כדין כי לא היה מספיק רעב בארץ. רב חייא בר אבין חולק וסובר שהם יצאו כדין מצד הרעב, אלא בכל אופן נענשו כי היה עליהם להתפלל על בני דורם. שנאמר "בְּזַעֲקָךָ יִצְיֶלְךָ קְבוּצֶיךָ" כלומר כשתפלל על העם הנקבצים איתך גם אתה תינצל עימהם (רב"ג).

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן לא שנו: למדנו למעלה שאין יוצאים מא"י לחו"ל אלא אם כן עמדו סאתיים בסלע. רבה בר בר חנה מגביל את הדבר. דוקא כש'מעות בזול ופירות ביוקר' כלומר שיש לאנשים כסף אבל המוצרים יקרים, כי אז הם יכולים עדיין לקנות אותם ולהתקיים ברעב. אבל אם 'מעות ביוקר' כלומר אין לאנשים כסף, אפילו שהסחורה נמכרת בזול, זהו רעב גדול ומותר לצאת לחו"ל. וכמו שאמר רבי יוחנן כדלהלן -

דאמר ר' יוחנן - נהירנא כד הוו קיימין ארבע סאין בסלע והוו נפישו נפיהי כפן בטבריא מדלית איסר: זכורני שהיו הפירות בזול ונמכרים ארבע סאים בסלע, ולמרות זאת היו מרובים אנשים נפוחים מחמת רעב, בגלל שלא היה להם מטבע 'איסר' לקנות אוכל.

ואמר רבי יוחנן - נהירנא כד לא הוו מיתגרין פועליא למדנח קרתא מריח פיתא מיייתין: זכורני שהפועלים לא היו מסכימים לעבוד אצל אנשים המתגוררים במזרח העיר, בגלל שהרוח המערבית המנשבת לכיוון מזרח מביאה איתה ריח טוב של לחם, והם היו מתים בגלל הריח.

ואמר רבי יוחנן - נהירנא כד הוה בצע ינוקא חרובא והוה נגיד חוטא דדובשא על תרין זרעוהי: זכורני כאשר היה ילד פותח חרוב, היה נמשך ממנו חוט של דבש על שתי זרועותיו, מרוב המתיקות של פירות ארץ ישראל הזבת חלב ודבש.

ואמר ר' אלעזר - נהירנא כד הוה נטיל עורבא בשרא ונגיד חוטא דמשחא מריש שורא ועד לארעא: זכורני כאשר עורב היה נוטל חתיכת בשר ועף איתה על

החומה, היה נמשך חוט של שומן מראש החומה עד הארץ, מחמת רוב השומן של הכשר שהיה בבהמות.

ואמר רבי יוחנן - נהירנא כד הוו מטיילין טליא וטלייתא בשוקא כבר שית עשרה וכבר שב עשרה ולא הוו חטאין: זכורני שהיו נער ונערה משחקים בשוק כשהם בני 16 ו-17 והם לא היו חוטאים. (דבר זה בא לבאר את הנאמר קודם לכן, שבגלל שהם היו צדיקים לכן היו הפירות שבזמנם משובחים כל כך. עין אליהו).

ואמר ר' יוחנן - נהירנא כד הוו אמרין בי מדרשא דמודי להון נפיל בידיהון דמתרחיץ עליהון דיליה דילהון: זכורני שאמרו בבית המדרש כך - מי שמודה לגויים ומתרצה לדבריהם נופל בידיהם, אלא עליו לסתור את כל דבריהם. ומי שבוטח בהם, כל מה ששלו הופך להיות שלהם. דהיינו בגלל שהוא מגלה להם את מה שיש לו, לאחר מכן הם באים ולוקחים לו את ממונו.

*

כתיב "מחלון וכליון" וכתוב "יואש ושרף": בספר רות שמם 'מכלון וכליון', ואילו בספר דברי הימים שמם 'יואש ושרף'. סתירה! רב ושמואל מבארים אותה בשני אופנים.

מחלון שעשו גופן חולין: כי הם יצאו מארץ ישראל הקדושה לחו"ל שהיא ארץ טמאה. ולכן הם נתחייבו כליה (= מיתה).

תניא כמאן דאמר מחלון וכליון שמן: הגמרא מביאה ראיה כמאן דאמר ששמם היה מחלון וכליון, מהברייתא הבאה.

בספר דברי הימים נמנים בני יהודה, וכתוב שם **"וְיֹאֲשֵׁי לְזָבָא, וְיֹאֲשֵׁי וְשָׂרְף אֲשֶׁר בְּעֵלוֹ לְמוֹאֵב, וְיִשְׁבִּי לְחָם, וְהַדְּבָרִים עֲתִיקִים"**. הברייתא מבארת.

'ויוקים' = זה יהושע (שכנראה אימו היתה מיהודה), והוא מכונה 'יוקים' בגלל שהוא 'הקים שבועה' כלומר נשבע לאנשי גבעון שלא יהרוג אותם. 'ואנשי כוזיבא' = אלו אנשי גבעון שכזבו ביהושע ושיקרו עליו שהם באו מארץ רחוקה.

'ויואש ושרף' = אלו מחלון וכליון שהם משבט יהודה, ולמה נקרא שמם יואש ושרף? 'יואש' שנתיאשו מן הגאולה כלומר שהיו סבורים שה' לא יגאל אותם מהרעב לעולם. ו'שרף' שנתחייבו שריפה למקום. **'אשר בעלו למואב'** = שהם נשאו

נשים מואביות. 'וישבי לחם' - זו רות המואביה ששבה ונדבקה בבית לחם יהודה, כלומר התחתנה עם בועז משבט יהודה ויצאו ממנה בנים לשבט יהודה.

'והזכרים עתיקים' - הקב"ה המכונה 'עתיק יומין' סיבב שמתוך כך שהם יצאו למואב ויתחנו עם רות המואביה, יתגלגל הדבר שהיא תגייר ותחתן עם בועז, וממנה תצא שושלת מלכות בית דוד!

[דכתיב "מצאתי דוד עבדי" וכתיב "שתי בנותיך הנמצאות"]: הפסוק הראשון נאמר בתהילים והפסוק השני נאמר בהפיכת סדום. וכלומר מצאתי דוד עבדי בסדום, על ידי כך ששתי בנות לוט נמצאו ולא נהרגו בהפיכת סדום, והתחתנו עם אביהם, והאחת קראה לבנה מואב, וממנו יצאה רות המואביה שממנה יצא דוד. (מהרש"א).

*

"המה היוצרים וישבי נטעים וגזרה עם המלך במלאכתו ישבו שם": הגמרא ממשיכה לדרוש פסוק נוסף בדברי הימים שם.

המה היוצרים - אלו בני יונדב בן רכב שנצרו שבועת אביהם: כנביא ירמיהו (לה') מסופר שאביהם השביע אותם שלא ישתו יין ויגורו באוהלים. הקב"ה אמר לירמיהו שישדל אותם לשתות יין, והם לא הסכימו להפר את שבועת אביהם. ואז אמר הקב"ה לירמיהו שיוכיח את עם ישראל מבני יונדב בן רכב השומעים את מה שצויה להם אביהם ואילו הם לא שומעים למה שה' מצווה אותם על ידי הנביאים.

וישבי נטעים - זה שלמה שדומה לנטיעה במלכותו: מלכותו גדלה והתפתחה.

וגזרה - זו סנהדרין שגזרו פרצותיהן של ישראל: על ידי שתקנו גזירות לעשות סייג וגדר לתורה שלא יכשלו בעבירות.

עם המלך במלאכתו ישבו שם - זו רות המואביה וכו': דהיינו שלמה היה בן נין של רות. שלמה היה בן דוד בן ישי בן עובד בנה של רות. ורות מכונה "אם המלך" כי היא 'אמה של מלכות' כלומר היא אם השושלת של כל מלכי בית דוד.

*

תנו רבנן "ואכלתם מן התבואה ישן" בלא סלמנטון: והגמרא מבארת מה זה 'סלמנטון'.

רצינתא - תולעת שמרקיבה את התבואה. **שדיפא** - רוח הגורמת לתבואה להתחמם ולא להתייבש.

תניא כותיה דרב ששת, תניא כותיה דרב נחמן: יש ברייתא המתאימה לכל אחת מהדעות.

תניא כותיה דרב נחמן. "ואכלתם יִשְׁן" יכול יהו ישראל מצפין לחדש מפני יִשְׁן שכלה? ת"ל "עד בא תבואתה" עד שתבא תבואה מאליה: נאמר "וְאֶכְלְתֶם מִן הַתְּבוּאָה יִשְׁן עַד הַשָּׁנָה הַתְּשִׁיעַת עַד בּוֹא תְּבוּאָתָה תֹאכְלוּ יִשְׁן". מתחילת הפסוק יכול להשמע שישראל יאכלו מהתבואה הישנה רק עד קרוב לזמן הקציר, וזאת בגלל התולעת שתרכיב אותה. ועל כך ממשיך הפסוק ואומר שיאכלו אותה עד שתבשל התבואה מאליה, כי היא תחזיק זמן רב ולא יצטרכו להקדים את הקציר.

תניא כותיה דרב ששת וכו': גם ברייתא זו דורשת את הפסוק בדומה לברייתא הקודמת. ישראל יאכלו את התבואה הישנה עד קרוב לקציר, וזאת בגלל שהתבואה תהיה רעה משום השדפון שלה (אבל היא תהיה שלימה. ואילו בברייתא הקודמת נאמר שהיא תהיה 'כלה' כלומר נאכלת על ידי התולעים), על כך תלמוד לומר וכו'.

ת"ר "ואכלתם יִשְׁן נושן" מלמד שכל המיושן מחבירו הוי יפה מחבירו: כל סוג מאכל, הישן יותר משובח מהחדש. ולומדים זאת מהפסוק האומר שהם יאכלו את הישן וישאירו את החדש להתיישן, וזאת משום שהישן טוב יותר מהחדש.

ואין לי אלא דברים שדרכן ליישן: כגון יין וחטיטה. אבל מניין שגם דברים שאין דרכן ליישן כגון פירות שאין דרך לאחסן אותם כי הם מרקיבים? על כך נאמר "ישן נושן" ללמד שמכל מקום הישן טוב יותר מהחדש.

"ישן מפני חדש תוציאו" מלמד שהיו אוצרות מלאין יִשְׁן וגרנות מלאין חדש, והיו ישראל אומרים **היאך נוציא זה מפני זה?** הפסוק בא לומר שעל כורחם הם יוציאו את הישן כי לא יהיה להם מקום לחדש, למרות שהוא משובח יותר.

אמר רב פפא כל מילי עתיקא מעליא, לבר מתמרי ושיכרא והרסנא: כל סוג של מאכל הישן מעולה, חוץ מתמרים, שיכר, ודגים קטנים.

הדרן עלך המוכר את הספינה